

Dagboek van een
HELD

Dagboek van een
HELD

Hugo Renaerts

Het leven bestaat uit twee delen: een deel van toekomstdromen en een deel van herinneringen. Wanneer de ene fase overgaat in de andere is voor ieder mens verschillend.

Toen ik enkele weken na de dood van mijn grootvader dit dagboek vond, besloot ik om het enkele dagen later te lezen.

Ik las het.

Het is onmogelijk mijn gevoelens te beschrijven toen ik vorderde.

Ik was ontdaan, ontzet, sprakeloos, toen ik de afschuwelijke waarheid vernam.

En ik vervloekte die man die mijn grootvader was, ik haatte hem.

Nu ik de ware toedracht kende was dit voor mij een hel geworden.

Ondertussen is er tijd overheen gegaan.

Zal ik hem ooit kunnen vergeven? Ik denk het niet.

Alleen begrijpen.

Hij was een goede vader, grootvader en overgrootvader. Hij heeft ons allen veel liefde en begrip gegeven en we hielden zielsveel van hem, maar dat maakt het allemaal nog veel moeilijker om het te aanvaarden.

De enorme pijn, het intense verdriet dat hij ons heeft aangedaan, het staat zo in schril contrast met de liefde en de zorgen waarmee hij ons altijd heeft omringd.

Nee, vergeven nooit. Maar begrijpen doe ik nu.

Ik heb besloten niets uit zijn dagboek te schrappen. Ik laat het zoals hij het schreef, opdat iedereen die het leest hem kan leren kennen zoals hij was en ook zal kunnen begrijpen waarom hij het deed.

In mijn ogen is hij geen misdadiger. Hij is het slachtoffer geworden van zichzelf, wellicht van zijn omgeving.

In zijn hele leven heeft hij waarschijnlijk maar één ding fout gedaan, maar dat had zo'n zware gevolgen dat het onbeschrijflijk lijkt.

Die ene fout, die hem zijn toekomst kostte, de onze en die van ons dochtertje

Wellicht zal ik je nooit kunnen vergeven, grootva.

Alleen begrijpen.

Rose Dorselaer

15 juni 2014

19 februari

Ja, hier zit ik nu.

Ik heb besloten een dagboek te beginnen. Ik heb net om de hoek in de papierzaak, bij Berta, een schrift gekocht, maar ik weet niet precies hoe ik nu moet beginnen. Het was een opwelling: ik ga een dagboek schrijven. Zo plotseling. Nog nooit eerder had ik dat idee, en nu ineens...

Ik zat wat te suffen in een zetel in het winterzonnetje, weliswaar met een dikke trui, maar het was een weldadige warmte en ik voelde me loom en stond op het punt in slaap te vallen. In ineens kreeg ik dat bizarre idee: ik ga een dagboek schrijven.

Ik heb vaker van die ideeën. Ik ga het licht in de kelder repareren, want ik ben het beu om altijd maar met die zaklantaarn rond te scharrelen. Of ik ga eindelijk eens die laatste foto's in het album plakken want die blijven maar liggen. Altijd maak ik plannen maar dan ben ik te lui om uit die zetel overeind te komen en daadwerkelijk iets te gaan ondernemen. En nu, nu stond ik recht, trok mijn jas aan en ging bij Berta een schrift kopen.

Ze glimlachte.

"Voor de achterkleindochter, zeker?"

Ik knikte. Het zou nogal gek geklonken hebben als ik haar vertelde wat het doel was van mijn aankoop. Haar kennende zou ze dan trouwens met een veel duurder exemplaar komen aandraven, met de mededeling dat je een dagboek niet schrijft in een gewoon schoolschrift maar dat je daar een speciaal boek voor nodig hebt en het zou me niet verbazen dat in deze tijd inderdaad speciale boeken worden verkocht voor mensen die een dagboek willen beginnen. Heel duur natuurlijk, met een bijzonder kaft. Maar op mijn leeftijd? Een dagboek is iets voor meisjes in de puberteit, die er aan beginnen als ze veertien zijn en het opgeven als ze achttien zijn.

Ik heb dus geen idee waarom dat idee plotseling bij me op kwam en nog minder waarom ik meteen dat schrift ging kopen om er aan te beginnen. Maar hier zit ik dan, met dat boek voor me en ik ben begonnen. Waarom? Waarom wil ik dat dagboek schrijven?

Ik weet ook niet wie het zal lezen. Ik weet zelfs niet of ik morgen nog zin zal hebben om verder te gaan. Als ik tenminste begonnen ben, maar wat ik tot nu toe heb geschreven lijkt nergens op. Hoe begin je een dagboek? Gewoon met je belevenissen van elke dag op te schrijven, ook al is die dag, net als zovele hiervoor, waardeloos geweest?

Ik stel me opnieuw de vraag waarom ik dit in hemelsnaam doe? Om iets om handen te hebben? Gewoon een bevlieging?

Maar ik heb het me voorgenomen en nu moet ik doorbijten. En als ik morgen besluit om het toch maar in de prullenmand te gooien, heb ik anderhalve euro verprutst. Misschien leg ik het even opzij om volgende week weer wat te schrijven, maar dan is die plotselinge drang meer dan waarschijnlijk aardig gekoeld en komt het toch in de prullenmand terecht. Ik heb m'n computer dus opzij geschoven. Een dagboek moet volgens mij niet op een computer worden geschreven, maar op echt papier. Ik lees trouwens ook geen boeken op de computer. E-boek noemen ze het. M'n kleinkinderen lezen zo. Op zo'n klein scherm dat ze overal meedragen. Maar ik ben nog ouwerwets. Niks voor mij. Ik hou nog van een echt boek, zoiets in mijn handen hebben en op het nachtkastje leggen en het omslag bekijken. Een dagboek op een computer lijkt me heiligschennis.

Maar kom, de eerste zinnen staan er.

Waarom begon ik met een ballpoint? Schrijf ik dat wel juist? Nu kan ik het niet weggommen. Ik zal dus verder moeten gaan. Misschien ben ik de enige die het later zal lezen. Mijn zoon zal wel geen zin hebben om deze oninteressante belevenissen van een oude man te lezen. En mijn kleinkinderen nog minder. Misschien mijn achterkleinkind? Jessica? Een schat. Ze is nog maar drie jaar en ze gaat naar de kleuterklas. Ze zit bij juffrouw... ik ben even haar naam kwijt, maar dat speelt geen rol.

Hoe begin je aan een dagboek? Ik heb er nog maar één gelezen. Het dagboek van Anne Frank. Maar wie heeft dat niet gelezen? Ik heb zelfs de film gezien.

Misschien even in het kort mijn leven. Ja, laat ik dat doen.

In het kort?

Dat is toch niet mogelijk. Niet dat ik zoveel beleefd heb in de 70 jaar dat ik hier nu rondloop. Ja, gisteren was het mijn verjaardag. Ik werd 70. Dat was vroeger héél oud, Jessica.

Gelukkig ben ik niet op 29 februari geboren in een schrikkeljaar. Dan kon ik maar iedere vier jaar mijn verjaardag vieren. De andere jaren op 28 februari of op 1 maart. Ik heb pas een tiental jaar geleden opgezocht waar nu die uitdrukking vandaan komt en de dikke Van Dale zegt me dat het komt van 'schrikkelen' en dat wil dan zeggen overslaan. Ik weet nog dat ik daar een tijd over nagedacht heb. Als het overslaan betekent, heeft dat toch geen zin. Integendeel, de drie andere jaren slaat men die 29ste februari over en dát zouden dan schrikkeljaren moeten zijn.

Maar ik zal me maar neerleggen bij wat algemeen gezegd wordt. Wie ben ik trouwens om daar wat aan te veranderen?

Ach ja, soms stel ik van die onnozele vragen aan mezelf. Ik had het er met iemand eens over: hoe hoog en hoe diep loopt je eigendom? Dat staat nergens beschreven. Stel je voor: je koopt een stuk grond, een terrein, een perceel. Tot hoe hoog behoort dat aan jou? Als buurman een telefoonleiding of elektrische kabel op tien meter hoogte over je terrein trekt, mag je zeggen: hé, dat is boven mijn eigendom. Maar als een vliegtuig daar passeert, vliegt het boven Belgisch grondgebied. Dus voor wie er zijn tanden wil in zetten: tot hoe hoog is het jouw lucht en vanaf welke hoogte begint het Belgisch luchtruim? Of het Franse of Engelse...

En hoe diep? Je mag een put graven op je eigen domein. Maar hoe diep reikt je eigendom? Ik weet het: simpele vragen waarop het antwoord geen enkele zin heeft, maar soms stel ik mezelf van die vragen. Misschien ken jij later wel die antwoorden, Jessica.

Waarom richt ik me nu ineens alleen naar Jessica? Ik weet het niet. Ik begin te schrijven zonder goed te weten wat en ik schrijf, zomaar wat, en ineens richt ik me tot Jessica. Alsof mijn zoon Edwin niet bestaat, en mijn kleinkinderen Rose (ze werd Rosemarie genoemd) en Walter. Ja, als een van jullie dit leest, ik denk ook aan jullie, maar Jessy is de laatste, de kleinste, voor mij de liefste, zoals eerst jullie dat waren, Edwin, dan Rose en dan Walter. En nu Jessica. Jessy.

Even pauze genomen. De soep opgewarmd. Juliennesoep stond er op de verpakking. Uitvinding van Julienne? Alsof iemand dat interesseert. Zo schrijf je toch geen dagboek, Roger!

Ja, ik heet Roger, maar dat weten jullie natuurlijk. Jullie weten best hoe jullie vader, grootvader en overgrootvader heet, niet? Wellicht komt er een moment dat ik me jullie namen niet meer herinner. Ja, ik zie het rond mij. Al bij leeftijdgenoten. Alzheimer heet dat, zeggen ze. Vroeger bestond dat niet, of had het nog geen naam. Dan was het gewoon hersenverkalking. Vroeger was er ook geen longkanker, hoewel iedereen in de familie rookte.

Roger. Ik herinner me dat ik me pas rond de veertig jaar ben beginnen afvragen waarom ze me Roger hebben genoemd. Dat heb ik nooit gevraagd aan mijn ouders. Aan mijn moeder, dat kon niet. Die overleed toen ik amper drie jaar oud was. Een doodgewone, kleine operatie. Blindedarmontsteking. Maar te veel verdoving. Chloroform in die tijd. Sorry. In deze tijd zou die anesthesist voor het gerecht worden gesleept en de familie zou een flinke schadevergoeding krijgen.

Maar in die tijd, kort na de oorlog, was het alleen maar een verontschuldiging, denk ik. Sorry. Ik heb er tenminste nooit nog wat over gehoord.

En mijn vader? Zat in de gevangenis. In Turnhout, geloof ik.

Het is heel raar. Als kind of zelfs als jongeling stel je geen vragen. En als je op een moment bent gekomen dat je vragen wil stellen, is er niemand meer over om te antwoorden. En ik geloof niet aan spiritisme.

Maar stel je voor dat Edwin mij zou vragen waarom we hem Edwin hebben genoemd. Goh, ik zou geen zinnig antwoord kunnen geven. Waarom? Ik herinner me dat we een boekje hadden met allerlei voornamen, een hele hoop die ik nog nooit gehoord had, met de vermelding dat het Russische, Italiaanse, Spaanse of Noorse voornamen waren en ik herinner me ook dat we daar lang over gepraat hebben, Elsa en ik. Als het een meisje zou zijn, wou ik haar Eva noemen, maar Elsa koos voor Janna, een Friese naam. Als het een jongen was wou ik hem Edgard noemen, maar Elsa koos voor Edwin en dat is het geworden. Waarom viel ik nu op Edgard? Ik zou het niet meer weten. Misschien, ergens in mijn achterhoofd, had die naam een speciale betekenis, maar waarom precies zou ik niet weten.

Gelukkig heeft Edwin me nooit die vraag gesteld. Hij heeft het aanvaard, zoals we het allemaal aanvaardden.

Zo, ik ben begonnen. In een simpel schoolschrift, en dan nog het goedkoopste. Natuurlijk, het zal wel een van mijn bevestigingen zijn. Ik weet niet of ik hier nog verder wil aan werken. Werken? Wat een uitdrukking. Ik realiseer me plotseling dat het me plezier deed om dat hier allemaal op te schrijven. Ik begin er zowaar van te genieten. Ja, op de computer gaat het allemaal sneller en dan kun je fouten wegwerken en verbeteren en hele stukken vervangen, maar dat wil ik niet. Ik wil hier zitten en schrijven met mijn 'stilo', zoals we het vroeger noemden. Als ik hier in dit kamertje rondkijk, zie ik alleen maar foto's. Van de kinderen en van de kleinkinderen en van Jessy. Elsa heeft dat allemaal nog gedaan. Ja, het was haar 'naaikamertje', zoals ze het noemde. Hier zat ze en deed handwerk, verstelwerk, naaiwerk... en hier keek ze naar al die foto's van ons nageslacht. Alleen die ene, die grote, van Elsa, die heb ik er zelf gehangen. Want ik wil dat ze naar me blijft lachen, ondanks.....

20 februari

Ik dwing mezelf om weer dit schrift uit de la te halen. Weet je wat? Ik laat het op mijn schrijftafel liggen. Dan vergeet ik het niet.

Maar goed, wat ga ik vandaag noteren? De dag is pas begonnen, dus ik heb nog niets beleefd.

Alsof ik ooit wat beleefd heb. Want dit dagboek zal wel nooit gepubliceerd worden. Ik heb geen jaren lang op een zolderkamer geleefd, verborgen voor de moffen. Ik heb nooit iets gepresteerd in mijn leven dat het vermelden waard is. Op dat gebied had mijn vader wel gelijk toen hij zei dat ik het nooit ver zou schoppen. Ik herinner me dat ik heel even heb gedacht: 'oh, nee? Ik zal je eens wat laten zien!' Met het vaste voornemen goed te gaan studeren en het te máken in het leven en hem dan in zijn gezicht te kunnen slingeren dat ik wel degelijk iets bereikt had in het leven, in tegenstelling tot hem, een schrijnwerker, meer niet. Iemand die als enige prestatie een paar jaar in de gevangenis had gezeten, omdat hij in de oorlog gesympathiseerd had met de Duitsers.

Diezelfde Duitsers die Anne Frank en haar familie hadden opgesloten in een concentratiekamp nadat ze... maar dat weet iedereen. Diezelfde Duitsers die... maar dat ben ik pas veel later te weten gekomen, want in de familie werd daar angstvallig over gezwegen en een kind stelt geen vragen, het ondergaat.

Zo hier en daar vang je wat op tijdens gesprekken, ongewild. Je hoort het wel, maar je staat er niet bij stil. Alleen van 'nonkel Maurice', een broer van mijn vader, heb ik het eens in het kort gehoord. Mijn vader was een 'zwarte'. Zo werden ze genoemd, de mensen die met de Duitsers samenwerkten of sympathiseerden.

Hij had niets tegen de joden. Nee, helemaal niet. Het was zijn Vlaamsgezindheid. Hitler beschouwde Vlamingen als Germaans en wilde ze bevoordelen ten opzichte van de Walen. In die tijd was België, zo vertelde die nonkel me, onder Waals gezag. De Walen hadden het voor het zeggen en als je geen Frans sprak, kwam je nergens. Het samenwerken met de Duitsers was dus in feite een drang naar meer Vlaamse inbreng in België.

Maar is dat voldoende om massamoorden op duizenden joden goed te praten of laat me zeggen: te tolereren? Pas veel later ben ik dat mijn vader kwalijk gaan nemen. Naast zijn autoritair om niet te zeggen dictatoriaal gedrag, was het mee een van de redenen om hem... te haten? Is dat het juiste woord? Ik heb me ook altijd Vlaming gevoeld, maar.. waarom?

Wat zou ik als volwassene nog veel vragen hebben gesteld. Om maar eens een heel onnozele vraag te stellen, iets waar ik nu nog mee zit, al lig ik er natuurlijk niet van wakker: wat deden in die tijd de negertjes met al dat zilverpapier? Eén van mijn schoolkameraden vertelde me dat de opperhoofden van de stam daar de binnenkant van hun hut mee beplakten, zoals wij met behangpapier. En we geloofden het nog ook.

Zo is een kind. Op school zeiden ze dat we al het zilverpapier moesten meebrengen voor de negertjes. België had toen nog de kolonie Congo en daar woonden die negertjes en voor hen was dat zilverpapier bestemd. De leraar heeft ons nooit verteld wat ze nu precies met dat zilverpapier deden en niemand van ons vroeg het. Zo gemakkelijk gaat dat met kinderen. Zilverpapier voor de negertjes. Als ze ons hadden gevraagd onze gebruikte kauwgom mee te brengen voor de eskimo's, zouden we dat ook zonder vragen gedaan hebben. En thuis wisten ze waarschijnlijk wel wat er met dat zilverpapier gebeurde, maar daar vroegen we het ook nooit. Een klasgenoot zei dat het voor de hutten van het opperhoofd was en dat was voldoende. Niemand die hem vroeg hoe hij aan die informatie gekomen was. En dan zeggen ze dat kinderen alsmaar vragen stellen.

Ik tenminste niet.

Kijk, nu ik aan het schrijven ga, kan ik niet meer stoppen. Vreemd. Ik vind het zelfs plezierig. Wellicht omdat het een deel van mijn vrije tijd vult, een teveel aan vrije tijd die ik nutteloos besteed. Ja, misschien is het schrijven van dit dagboek ook nutteloos, maar het geeft me wat te doen.

Ik wil zo ineens mijn hele leven beschrijven, maar dan denk ik dat het niet de moeite loont. Misschien voor mezelf, als ik later een beetje seniel word en me niets meer kan herinneren, dan kan ik dit nog lezen.

Want voor anderen is mijn leven één grote mislukking geweest. Een leven bestaat voor een groot deel uit toekomstdromen en voor de rest uit herinneringen, maar die toekomstdromen heb ik al vrij jong opgegeven. Ik was maar al te blij dat ik werk vond als letterzetter in een drukkerij, een beroep dat toen hoog werd aangeslagen, maar ik besepte niet dat het allemaal definitief voorbij zou gaan, eerst met het opkomen van de offset en daarna het digitale. Ja, ieder beroep evolueert en vele beroepen verdwijnen, de doodstraf uitgesproken door de steeds sneller wordende technieken.

Mijn leven? De eerste herinneringen. Mijn moeder? Ik ken ze alleen van de foto's, de weinige foto's die in die tijd werden genomen, allemaal geposeerd. Foto's moeten in die tijd een rijk bezit geweest zijn, want ze waren schaars en dus duur.